

KIRJOITANEET
JA TOIMITTANEET

KAARINA KOSKI
MARKO LAMBERG
KIRSI KANERVA
ANU KORHONEN

POHJOISET PAINAJAISET

PAHOJEN UNIEN KULTTUURIHISTORIA

Gaudemus

Nils-Aslak Valkeapään runo sivulla 232 on julkaistu teoksessa *Beaivi, áhčážan* (DAT, 1988), suomeksi *Aurinko, isäni* (DAT, 1992, suom. Pekka Sammallahti), runo numero 150.

Copyright © 2024 Tekijät & Gaudeamus

Gaudeamus Oy
www.gaudeamus.fi

Kannen suunnittelu: Jukka Aalto • Armadillo Graphics

Etukannen valokuva: Markus Hiekkanen (yksityiskohta Maskun kirkon seinämaalauksista); etuliepeen kuva: Henry Fuseli, *The Nightmare*, 1790 (Wikimedia Commons); takakannen kuva: valokuvaaja P. O. Welin, Maarian kirkko, Turku (Museovirasto, Historian kuvakokoelma, muokattu alkuperäisestä); takaliepeen kuva: iStock

KL 92, 86.14 • UDK 948.0, 39

ISBN 978-952-345-278-7

Painopaikka: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ, Tallinna 2024

SISÄLLYS

Mitä painajaiset ovat?	9
Painajaiset tutkimuskohteena	11
Nukkujaa puristavasta olennosta pahaksi uneksi	19
Pahojen unien perintö	26
□ <i>Unikirjat</i>	30
ANNIKKI KAIVOLA-BREGENHØJ	
Kristinuskon pahat unet	35
□ <i>Paholaispainajaiset: pelkoa, pelastusta ja moraalista oppia</i>	38
SARI KATAJALA-PELTOMAA	
□ <i>Birgittalaisveli Jöns Budden stressiuni</i>	47
MARKO LAMBERG	
□ <i>Unet ja painajaiset kristillisessä perinteessä keskiajalla</i>	54
JESSE KESKIAHO	
Unta ja totta	57
Uni ja terveys	62
Unikäsitkset monipuolistuvat	69
□ <i>Vangin painajaisia 1820- ja 1830-luvuilta</i>	74
CARSTEN BREGENHØJ	
Painajaiset psykologisena ilmiönä	78
□ <i>Miten unia tutkitaan psykologiassa?</i>	85
NILS SANDMAN	
Yliluonnolliset painajaiset	91
Yliluonnollisen ongelma	92
Yliluonnollinen tunkeutuu uneen ja todellisuuteen	96

Milloin yliluonnollinen uni on painajainen?	101
Sielun liikkeitä	103
Ilmestykset ja helvettiinäyt	106
□ <i>1800-luvun kansanihmisten taivas- ja helvettiunet</i>	118
ANNA KUISMIN	
Enneunet nykyaikana	121
Painajaisolento	126
Polkevat ja puristavat painajaiset	128
Painajainen eroottisena olentona	130
Suomalainen painajaisolento	136
Painajaisen karkottaminen kansanperinteessä	141
□ <i>Nummisuutarien Esko painajaisena</i>	154
TIINA KATRIINA KUKKONEN	
Painajaiset oikeussaleissa	160
Unennäkijöitä rengistä papin rouvaan	162
Uni ja yliluonnollinen tuomiokirjoissa	165
Noituuden pelko suomalaisten unissa	170
□ <i>Uni ja oikeus 1600-luvulla</i>	174
MIRKKA LAPPALAINEN	
Suomalaisia Blåkullan pauloissa	179
Epäluulojensa kalvama talonpoika	183
Pelottavia näkyjä ja ilmestyksiä	188
□ <i>Leikattuja kaulaliinoja ja hakattuja jalkoja: noitujat uhrinsa unessa</i>	192
RAISA MARIA TOIVO	
1800-luvun oikeussalien painajaiset	195
Painajaiset ja arkinen elämä	198
Arkipäivän hankaluudet	201
Unien tilat ja paikat	211

Pimeää pelkäävä ihminen	217
Öisiä vaaroja vastaan	221
□ <i>Saamelaiset unimaailmat</i>	225
SAARA ALAKORVA, AILE AIKIO, SIGGA-MARJA MAGGA & SANNA VALKONEN	
Kriisien varjot	233
Nälkäinen nukkuu levottomasti	234
Rauhattomat unet	237
Isonvihan kipeät muistot	239
Untamoisen uni	242
Sotien taakka.	244
□ <i>Sotapainajaiset</i>	254
VILLE KIVIMÄKI	
Rauhan ajan yhteiset huolenaiheet	257
□ <i>Kyllikki Saaren tapaus suomalaisten unirauhan järkyttäjänä</i> . .	260
JUHO SAARI	
Taudit tarttuvat uniinkin	267
□ <i>Painajaiset covid-19-pandemian aikana</i>	271
JARNO TUOMINEN	
Kerrotut ja kuvatut painajaiset	276
Kokemuksesta kuvaukseksi ja kertomukseksi	277
Paljastumisen pelko	280
Esimodernin ajan unikuvaukset	282
□ <i>Ylimysten pahat unet reformaatioajan Ruotsissa</i>	284
ANU LAHTINEN	
□ <i>Teologian opiskelijan painajaisia 1700-luvun lopusta</i>	289
MIA KORPIOLA	
Painajaiset siirtyvät kaunokirjallisuuteen	292
□ <i>Seitsemän veljeksien unet</i>	297
ANITA KONKKA	

□ <i>Painajaiset suomalaisessa kauhukirjallisuudessa</i>	307
JURI NUMMELIN	
Painajaiset ja luova ilmaisu.	311
□ <i>Unen ja luovuuden rajamailla</i>	313
MARJA LAHELMA	
□ <i>Akseli Gallen-Kallelan uninäky</i>	319
NINA KOKKINEN	
Populaarikulttuurin painajaiset.	324
□ <i>Painajaiset suomalaisessa elokuvassa</i>	332
KIMMO LAINE	
Populaarikulttuuri aiheuttaa painajaisia	336
Kauhukuvastot kiertävät kulttuurissa	343
□ <i>Kirkkojen kuvat ja painajaisunet</i>	348
MARKUS HIEKKANEN	
Kuudensadan vuoden painajaiset	355
Moraalisesti epäilyttävät painajaiset	356
Painajaisten muuttuvat tulkinnat	359
Kriisit ja kuohuttavat kokemukset painajaisten lähteinä	362
Fiktio puskee uniin	363
Liitteet	367
Suomalaisten painajaiskuvausten historian etappeja	367
Suomenkieliset uni- ja näykirjaset 1850–1914.	369
Viitteet	370
Lähteet ja kirjallisuus	389
Kuvalähteet	426
Hakemistot	429
Kiitokset	440
Kirjoittajat	441